PRAWO BEZ TAJEMNIC– SŁOWNIK OBYWATELSKI ONLINE

Łukasz Pałka
Maja Zygmunciak
Jakub Dziedzic

Prawo towarzyszy obywatelowi na każdym etapie życia, jednak jego język często bywa trudny i niezrozumiały, co powoduje niepewność oraz obawy w kontaktach z instytucjami. Projekt **„Słownik obywatelski online”** powstał, aby upowszechniać podstawową wiedzę z zakresu prawa prywatnego w przystępnej i zrozumiałej formie.

Publikacja skierowana jest do osób bez wykształcenia prawniczego, które na co dzień stykają się z problemami prawnymi. Hasła zostały opracowane prostym językiem, z zachowaniem poprawności merytorycznej. Forma e-booka zapewnia łatwy dostęp do treści, wspierając budowanie świadomości prawnej i samodzielne podejmowanie decyzji.

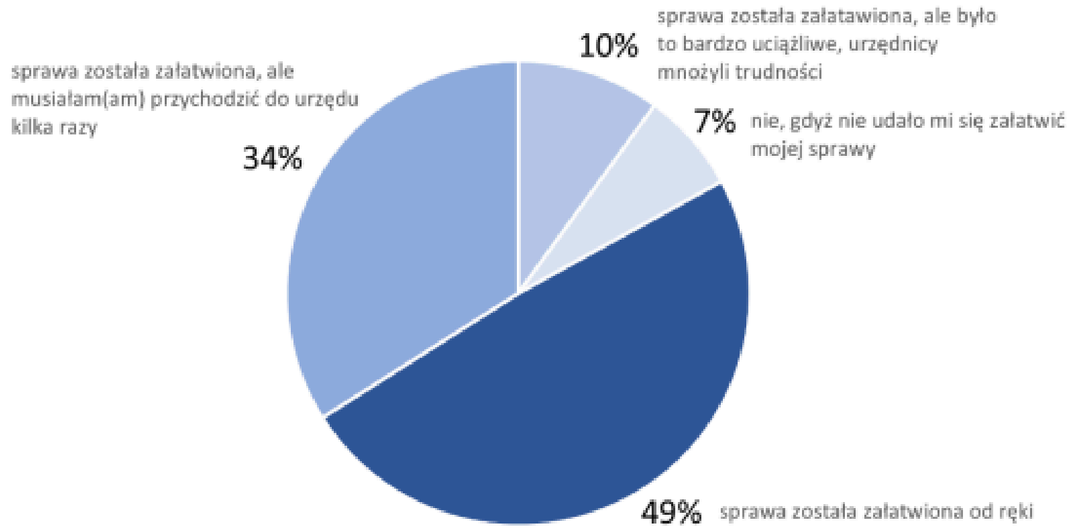
sprawa została załatawiona, ale było to bardzo uciążliwe, urzędnicy mnożyli trudności
10%
7%
nie, gdyż nie udało mi się załatwić mojej sprawy
sprawa została załatwiona, ale musiałam(am) przychodzić do urzędu kilka razy
34%
49%
sprawa została załatwiona od ręki

Źródło: Dane z CBOS

Wykresy przedstawiające trudności w kontakcie z urzędami

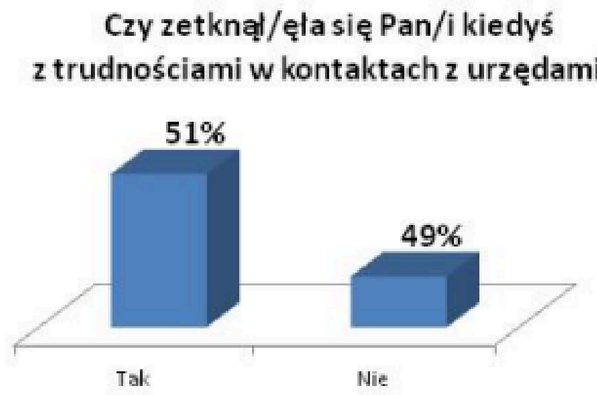

Aż połowa badanych napotkała trudności w kontaktach z urzędami. Co 4 wskazał jako przyczynę Niezrozumiałe przepisy prawa

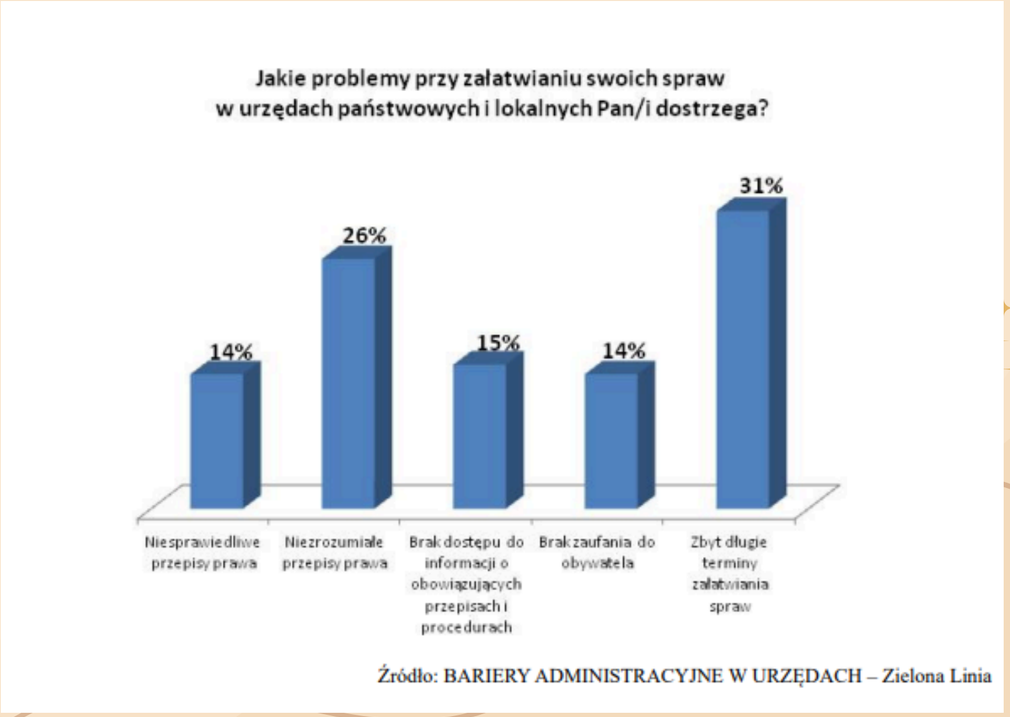

Źródło: BARIERY ADMINISTRACYJNE W URZĘDACH – Zielona Linia

Spis Treści:

· **Prawo rzeczowe**: dotyczy własności i posiadania rzeczy (nieruchomości i ruchomości).
· **Prawo rodzinne**: reguluje stosunki rodzinne (np. małżeństwo, alimenty).
· **Prawo spadkowe**: dotyczy dziedziczenia.
· **Prawo zobowiązań**: reguluje umowy i inne zobowiązania.
· **Prawo własności intelektualnej**: dotyczy praw do dóbr niematerialnych.
· **Prawo pracy**: dotyczy stosunków między pracodawcą a pracownikiem, często ma charakter ochronny dla strony słabszej (pracownika).
· **Prawo konsumenckie:** Polityka konsumencka w krajach Unii Europejskiej stanowi istotny element polityki społeczno

Prawa rzeczowe:

Prawo własności: Jest to prawo o charakterze absolutnym, które pozwala na wyłączne korzystanie z rzeczy i rozporządzanie nią.
Służebność: Obciąża nieruchomość na rzecz innej nieruchomości lub osoby.
Użytkowanie: Prawo do używania rzeczy i pobierania jej pożytków przez inny podmiot niż właściciel.
Zastaw: Prawo zabezpieczające wierzytelność na rzeczach ruchomych lub prawach.
Hipoteka: Prawo na nieruchomości obciążające ją w celu zabezpieczenia wierzytelności.
Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu: Prawo do lokalu mieszkalnego w spółdzielni.
Użytkowanie wieczyste: Prawo, które łączy w sobie elementy własności i ograniczonego prawa rzeczowego, ustanowione na gruntach państwowych lub samorządowych.
Ochrona prawa własności: Obejmuje roszczenia windykacyjne (żądanie zwrotu rzeczy) i negatoryjne (żądanie zaniechania naruszeń).

Księgi wieczyste: Rejestr, w którym ujawniane są prawa rzeczowe, co zapewnia ochronę praw nabywców i innych zainteresowanych.
Posiadanie: To fizyczne władztwo nad rzeczą, które jest objęte dwoma domniemaniami: domniemaniem posiadania samoistnego (art. 339 KC) i domniemaniem zgodności z prawem (art. 341 KC).
Współwłasność: Sytuacja, w której dwie lub więcej osób są właścicielami jednej rzeczy.
Odrębna własność lokali: Nabycie prawa do wyłącznej własności lokalu, przy jednoczesnym współwłasności nieruchomości wspólnej.
Nabywanie i utrata praw: Omówienie sposobu przejścia prawa własności i innych praw rzeczowych, a także sposobów ich wygaśnięcia..
- **Służebność** – prawo korzystania z cudzej nieruchomości (np. przejazdu).
- **Zasiedzenie** – nabycie własności przez długotrwałe posiadanie.
- **Granice działki** – linie rozdzielające nieruchomości.
- **Umowa kupna–sprzedaży** – podstawowy dokument przenoszący własność.
- **Najem** – wynajem mieszkania lub auta.
- **Dzierżawa** – jak najem, ale z prawem pobierania pożytków (np. z pola).
- **Użyczenie** – „pożyczam ci za darmo”.
- **Zastaw** – zabezpieczenie długu na rzeczy ruchomej.

PRAWO RODZINNE

Małżeństwo: Prawnie uznany związek kobiety i mężczyzny lub dwóch osób, który wywołuje skutki prawne w rodzinie.
Pokrewieństwo: Więź między osobami pochodzącymi od wspólnego przodka (np. rodzice – dzieci).
Powinowactwo: więź prawna między jednym z małżonków a krewnymi drugiego małżonka (np. teściowa).
Władza rodzicielska: Uprawnienia i obowiązki rodziców wobec dziecka, dotyczące wychowania, opieki i reprezentowania.
Kontakty z dzieckiem: Prawo rodzica do spotkań, rozmów i utrzymywania relacji z dzieckiem niezależnie od władzy rodzicielskiej.
Opieka naprzemienna: Forma opieki, w której dziecko mieszka na zmianę u obojga rodziców po rozwodzie.
Rozwód: rozwiązanie małżeństwa przez sąd, kiedy nastąpił zupełny i trwały rozkład pożycia małżeńskiego.
Separacja: Sądowe rozdzielenie życia małżonków bez rozwiązania małżeństwa.
Alimenty: Świadczenie finansowe na utrzymanie dziecka lub innej osoby bliskiej, do którego ktoś jest zobowiązany.

Ustalenie ojcostwa: Postępowanie sądowe mające na celu potwierdzenie, kto jest ojcem dziecka, gdy nie wynika to z małżeństwa.
Przysposobienie (adopcja): Przyjęcie dziecka do rodziny i nadanie mu statusu jak własnemu dziecku.
Opieka prawna: Sprawowanie pieczy nad dzieckiem lub osobą, która sama nie może o sobie decydować (np. sierota).
Kurator rodzinny: Osoba, która reprezentuje interesy dziecka lub innego członka rodziny, gdy istnieje taka potrzeba.
Mediacja rodzinna: Rozmowa prowadzona przez mediatora, mająca pomóc w rozwiązaniu konfliktów między stronami, np. rozwodowymi.
Podział majątku: Określenie, komu przypadnie majątek zgromadzony w trakcie małżeństwa po jego ustaniu.
- **Wspólność majątkowa** – „mamy wszystko razem”.
- **Rozdzielność majątkowa** – „każdy ma swoje”.
- **Intercyza** – umowa o rozdzielności majątkowej.
- **Ubezwłasnowolnienie** – ograniczenie zdolności do samodzielnego działania.

Prawo spadkowe

Spadek: Ogół praw i obowiązków majątkowych zmarłego, które przechodzą na spadkobierców.
Spadkodawca: Osoba, po której następuje dziedziczenie.
Spadkobierca: Osoba, która nabywa majątek po zmarłym (z ustawy lub testamentu).
Dziedziczenie ustawowe: Dziedziczenie majątku według zasad przewidzianych w kodeksie cywilnym, gdy nie ma testamentu.
Dziedziczenie testamentowe: Dziedziczenie majątku zgodnie z testamentem sporządzonym przez spadkodawcę.
Testament: Dokument, w którym osoba określa, kto ma odziedziczyć jej majątek po śmierci.
Zachowek: Część spadku, którą określone osoby mogą żądać, nawet jeśli zostały pominięte w testamencie.
Odrzucenie spadku: Oświadczenie spadkobiercy, że nie chce przyjąć spadku (np. z długami).

Przyjęcie spadku wprost: Przyjęcie spadku bez ograniczenia odpowiedzialności za długi (spadkobierca odpowiada w całości).
Przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza: Przyjęcie spadku z ograniczeniem odpowiedzialności za długi tylko do wartości odziedziczonego majątku.
Wydziedziczenie: Pozbawienie spadkobiercy prawa do zachowku w testamencie – tylko z ważnych przyczyn.
Polecenie testamentowe: Wola spadkodawcy dotycząca wykonania określonego działania przez spadkobiercę (np. opieka nad grobem).
Legat: Rozporządzenie, w którym spadkodawca przekazuje konkretne rzeczy określonej osobie (np. samochód).
Otwarcie spadku: Moment śmierci spadkodawcy – wtedy spadek przechodzi na spadkobierców.
Nabycie spadku: Moment, w którym spadkobierca faktycznie zostaje właścicielem majątku – po zakończeniu procedur prawnych.

Prawo zobowiązań

Zobowiązanie: stosunek prawny, w którym jedna strona ma obowiązek coś zrobić, a druga może tego żądać
Umowa: porozumienie dwóch stron, które tworzy obowiązki (np. sprzedaż, najem)
Dłużnik: osoba, która ma wykonać świadczenie (np. zapłacić, oddać rzecz)
Wierzyciel: osoba, która może domagać się wykonania świadczenia
Świadczenie: to, co dłużnik ma zrobić (np. dać rzecz, zrobić usługę, zapłacić)
Niewykonanie umowy: sytuacja, gdy dłużnik w ogóle nie wykona zobowiązania
Nienależyte wykonanie: wykonanie zobowiązania, ale źle (np. z opóźnieniem lub wadliwie)
Kara umowna: kwota ustalona w umowie, jeśli ktoś jej nie wykona lub zrobi źle
Odszkodowanie: pieniądze za poniesioną szkodę

Zadatek: kwota wpłacana „na potwierdzenie”, jeśli umowa nie dojdzie do skutku – może przepaść
Zaliczka: część płatności, ale nie jest karą, zwykle podlega zwrotowi
Rękojmia: odpowiedzialność sprzedawcy za wady rzeczy
Gwarancja: dodatkowa ochrona jakości, jeśli producent ją przewiduje
Przedawnienie roszczenia: po określonym czasie nie można już skutecznie domagać się zapłaty
Cesja wierzytelności: przeniesienie wierzytelności na inną osobę (np. firma windykacyjna kupuje dług)
- **Szkoda** – uszczerbek majątkowy lub niemajątkowy.
- **Siła wyższa** – zdarzenie niezależne od stron (np. powódź).

Prawo własności intelektualnej

Prawo autorskie: Chroni twórców utworów (np. tekstów, muzyki, zdjęć) i daje im kontrolę nad korzystaniem z ich dzieł.
Utwór: Każdy przejaw twórczości człowieka o indywidualnym charakterze (np. tekst, obraz, program komputerowy).
Licencja: Zgoda twórcy na korzystanie z utworu przez inną osobę, zwykle na określonych zasadach.
Prawa majątkowe: Uprawnienia twórcy do czerpania korzyści finansowych z utworu (np. sprzedaż, udzielenie licencji).
Prawa osobiste: Obejmują nierozerwalny związek twórcy z jego dziełem (np. oznaczenie nazwiskiem, zakaz zniekształcania utworu).
Dozwolony użytek: Sytuacja, w której można korzystać z utworu bez zgody twórcy, np. w celach edukacyjnych, prywatnych.
Plagiat: Przywłaszczenie cudzego utworu i przedstawianie go jako swojego.
Roszczenie o zaniechanie naruszeń: Możliwość żądania od naruszyciela, by przestał korzystać z utworu.

Roszczenie o odszkodowanie: Prawo domagania się pieniędzy za bezprawne korzystanie z utworu.
Patent: Wyłączność na wynalazek techniczny przyznawana przez urząd patentowy na określony czas.
Wynalazek: Nowe rozwiązanie techniczne, które można praktycznie zastosować (np. mechanizm, urządzenie).
Znak towarowy: Oznaczenie (logo, nazwa), które pozwala odróżnić towary lub usługi jednej firmy od innej.
Wzór przemysłowy: Chroniona forma zewnętrzna produktu, np. wygląd mebla, kształt butelki.
Tajemnica przedsiębiorstwa: Informacje, które mają wartość biznesową i są chronione przed ujawnieniem (np. receptura, know-how).
Prawo cytatu: Możliwość przytoczenia fragmentu cudzego utworu pod warunkiem podania autora i źródła oraz użycia w określonych celach.

- **Piractwo** – nielegalne kopiowanie lub udostępnianie treści.
- **Patent** – ochrona wynalazku.
- **Znak towarowy** – logo, nazwa lub symbol firmy.

Prawo konsumenckie

W krajach Unii Europejskiej polityka konsumencka uważana jest za nieodłączny element polityki społeczno-gospodarczej, a realizowanie polityki konsumenckiej jest głównym obowiązkiem państw wobec obywateli. Wynika to nie tylko z dostosowywania swoistych potrzeb w danym kraju, ale także jest efektem realizacji zobowiązań międzynarodowych. Najważniejszym z nich są wytyczne Zgromadzenia Ogólnego ONZ w sprawie ochrony konsumentów

Konsument – osoba kupująca jako osoba prywatna, nie „na firmę”.
Przedsiębiorca – sklep lub firma, która sprzedaje towar lub usługę.
Umowa na odległość – zakupy online, przez telefon, aplikację.
Rękojmia – obowiązkowa odpowiedzialność sprzedawcy za wady.
Gwarancja – dobrowolne zapewnienie producenta o jakości.
Wada fizyczna – rzecz nie działa, jest uszkodzona, niezgodna z opisem.
Wada prawna – np. sprzedano rzecz kradzioną.
Niezgodność towaru z umową – towar nie spełnia tego, co obiecano.

Bibliografia
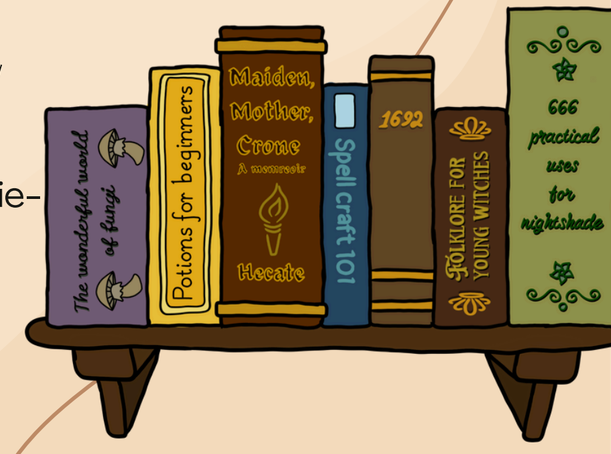
- ADMINISTRACJA PUBLICZNA WOBEC OBYWATELI – W KIERUNKU PRAWA PRZYJAZNEGO OBYWATELOWI,Michał Pietrzak, Ha My Tran,Warszawa, 2023 r. S.19-20
- https://isws.ms.gov.pl/pl/pojecia-i-definicje/
- Ewa Woicka-Bekas: Prawodawstwo Europejskie dotyczące polityki konsumenckiej. Olsztyn: Eufemia Kierszka, 2001, s. 7.
- https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/00309
- https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/
- https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/DA2z4Wux5
- https://twoj-prawnik.pl/podstawy-prawa-rodzinnego-w-polsce-co-warto-wiedziec/
- https://przeglad-prawniczy.pl/wprowadzenie-do-prawa-rodzinnego-podstawowe-pojecia-i-zasady/
- https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/D15og5khE
- https://www.spadkobierca.pl/co-to-jest-prawo-spadkowe-podstawy-i-definicje
- https://legalhelp.pl/slownik-pojec-prawnych/spadek
- https://arslege.pl/kodeks-cywilny/k9/s1985/
- https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/intellectual-property-rights/
- https://prawakonsumenta.uokik.gov.pl/reklamacja/niezgodnosc/
- https://e-prawnik.pl/artykuly/rekojmia-a-gwarancja.html
- https://poradnikprzedsiebiorcy.pl/-wady-fizyczne-i-prawne-czym-sa-i-jakie-wiaza-sie-z-nimi-uprawnienia